

Paweł Kocoń

System medialny jako determinanta bezpieczeństwa narodowego

Colloquium nr 2, 165-178

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Kocoń

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

SYSTEM MEDIALNY JAKO DETERMINANTA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

STRESZCZENIE

Powszechnie znany jest fakt wpływu mediów na bezpieczeństwo państwa zarówno zewnętrzne jak i wewnętrzne. Media traktuje się tu jako autonomiczne – niezależne. Tymczasem są one nie tylko podległe prawu, ale i nadzorowi właścicielskiemu. Media też podlegają wpływom nie tylko koniunktury ekonomicznej ale także politycznej. Media są częścią systemu, który może mieć przemożny wpływ na bezpieczeństwo państwa. Ten system to system medialny.

Słowa kluczowe:

system medialny, bezpieczeństwo narodowe.

WPROWADZENIE

We współczesnym świecie media określane są jako „czwarta władza”. Są potężną, opiniotwórczą siłą zdolną niezwykle pomóc lub zaszkodzić wizerunkowi instytucji. Zwykle to, czy media są dla instytucji sprzymierzeńcem czy też wrogiem zależy od niej samej. To instytucja decyduje czy podejmie szczery, uczciwy dialog z mediami.

Państwo można traktować jako zbiór instytucji podlegający powyższym prawom.

W dialogu z mediami niezbędne jest to, by dialog ten nie był „akcyjny”, okazyjny, ważne jest to, by w polityce kształtowania tego dialogu uwzględniono ich specyfikę. Uwzględniać należy nie tylko specyfikę poszczególnych redakcji czy działów, ale także specyfikę systemu medialnego regionu, państwa czy instytucji międzynarodowej. Jest to zwłaszcza ważne w sytuacji komunikowania się z dużymi publicznościami. W tej sytuacji zna-

jomość historii i uwarunkowań społecznych otoczenia mediów, norm prawnych dotyczących działania mediów, ich rodzaje, struktura własności, ich wzajemne zależności i wpływ są niezwykle ważne. Wiedza ta jest również ważna w sytuacji komunikowania lokalnego. Tu znajomość regionalnego mini systemu medialnego jest bardzo przydatna.

Znajomość systemu, czy systemów medialnych (działania public relations coraz częściej są międzynarodowe i międzykulturowe) jest niezbędna do projektowania szczegółowych strategii public relations, do prowadzenia politycznego public relations i kampanii wyborczych, jest niezbędna do prowadzenia media relations, a także do organizacji działów i komórek public relations w instytucji.

Znajomość systemu medialnego jest niezbędna do pełnej analizy stanu bezpieczeństwa narodowego.

Związki pomiędzy działalnością mediów a bezpieczeństwem narodowym są raczej znane. Problem który zostanie poruszony w niniejszym artykule jest jednak stosunkowo nowy – chodzi bowiem o związki pomiędzy systemem medialnym a bezpieczeństwem. Nie rozważa się tu relacji media – bezpieczeństwo, ale relacje pomiędzy mediami, domami mediowymi, regulacjami prawnymi, instytucjami kontroli a bezpieczeństwem narodowym.

Artykuł niniejszy nie ma na celu ostatecznego, wyczerpującego wyjaśnienia zawartego w tytule problemu ale jedynie zasygnalizowanie kierunków analizy.

PODSTAWOWE POJĘCIA I DEFINICJE

Jako media zwykle podaje się techniczne środki komunikowania – telewizję, książkę gazetę itp. Termin „mass media” jest używany zwykle na określenie instytucji i środków technicznych oferujących masowy przekaz dla masowej – realnie lub potencjalnie publiczności. Jak pisze Tomasz Goban Klas komunikowanie masowe jest przede wszystkim tworzeniem przekazów w skali masowej i na modłę produkcji masowej¹. Potencjalna siła mediów polega na: przyciąganiu i kierowaniu uwagą społeczną, zmianie opinii i poglądów przez przekonywanie, wpływanie na zachowania ludzi, struk-

---

¹ Por. T. Goban Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia telewizji i Internetu*, PWN, Kraków 2002, s. 112.

turalizacji definicji rzeczywistości, przypisywaniu statusu i legitymizacji władzy, informowaniu szybkim i powszechnym².

Kwestią dyskusyjną pozostaje na ile media kształtują opinię publiczną a na ile są emanacją jej poglądów, i są przez nią kształtowane. Media kontrolowane są mniej lub bardziej formalnie między innymi przez władzę, organizacje pozarządowe, biznes a także przez organizacje religijne i kościoły.

Tym samym mass media stają się wraz ze swoją publicznością, z aktorami swoich przekazów a także z regulacjami prawnymi dotyczącymi np. nadawania częstotliwości radiowych i kontroli treści przekazu (np. zakazami nadawania treści rasistowskich i pornograficznych), częścią pewnego systemu gdzie elementy tego systemu mają, albo winny mieć, jasno określone miejsce.

Definiując pojęcie „system medialny” należałoby wyjść od jego źródłosłowu – pojęcia „system”. Otóż system to według encyklopedii PWN „uporządkowany wewnętrznie układ elementów mający określoną strukturę (całość); zespół zasad organizacyjnych, norm i reguł obowiązujących w danej dziedzinie (np. system finansowy, system wychowania); w metodologii: zespół sposobów działania – metoda³. Słownik biznesu definiuje pojęcie systemu dwojako:

1. Zestaw metod, procedur i ustalonych czynności do przeprowadzenia konkretnego działania, wykonania obowiązku lub do rozwiązania problemu.
2. Zorganizowana, celowa struktura, rozpatrywana jako „całość”, składająca się z połączonych ze sobą i niezależnych elementów (komponentów, jednostek, czynników, części etc.). Elementy te stale wpływają na siebie nawzajem (pośrednio lub bezpośrednio) celem utrzymania aktywności i istnienia systemu, aby osiągnąć wspólny „cel” systemu. Wszystkie systemy (a) mają mechanizmy wprowadzenia i wyprowadzenia oraz mechanizm sprzężenia zwrotnego (b) utrzymują wewnętrzny stan równowagi (zwany homeostazą), mimo zmiennego środowiska zewnętrznego, (c) przejawiają właściwości szczególne dla całego systemu (zwane właściwościami nowo powstałymi), ale których nie posiada żaden z poszczególnych elementów oraz (d) posiadają granice, które zwykle zdefiniowane są przez ob-

---

² Por. tamże, s. 117.

³ Por. *Encyklopedia PWN*, PWN, Warszawa 2003, s. 565.

serwatora systemu. Systemy leżą u podłoża każdego fenomenu i są wszędzie tam, gdzie ich szukamy⁴.

Prezentowana definicja jest importowana z nauk przyrodniczych, nauki te niejako dostarczyły modelu systemu do niniejszych rozważań.

Większość systemów dzieli te same charakterystyczne cechy:

- systemy posiadają strukturę, definiowaną jej częściami i procesami;
- systemy to uogólnienia rzeczywistości;
- systemy zwykle funkcjonują w ten sam sposób. Oznacza to wprowadzenie i wyprowadzenie materiału (energii i/lub materii), który następnie ulega obróbce, co powoduje jego zmianę;
- rozmaite części systemu są ze sobą wzajemnie połączone funkcjonalnymi oraz strukturalnymi powiązaniem;
- fakt, iż istnieją funkcjonalne powiązania pomiędzy częściami sugeruje przepływ i transfer pewnego rodzaju energii i/lub materii;
- systemy często wymieniają energię i/lub materię poza swoją określoną granicą ze środowiskiem zewnętrznym oraz z innymi systemami poprzez różne procesy wprowadzania i wyprowadzania;
- powiązania funkcjonalne mogą mieć miejsce jedynie z przypadku zaistnienia siły napędowej;
- części tworzące system wykazują pewien stopień integracji – innymi słowy, części dobrze ze sobą współpracują⁵.

Tak więc poprzez analogię system medialny można określić jako konfigurację mediów, regulacji prawnych ich dotyczących, ich struktury własności i wzajemnych zależności.

System medialny można także określić jako wewnętrznie złożoną autonomiczną całość będącą elementem znacznie większego organizmu jakim jest państwo. Na strukturę systemu medialnego składają się zarówno instytucje medialne (...) jak i wytwory ich pracy⁶.

Według Wiesława Sończyka „system medialny” opisano szczegółowo, rozumiany jest jako zbiór zasad organizacyjnych, norm i regulacji środków masowej komunikacji [przekazu], zbiór instytucji przeznaczonych do

⁴ <http://www.businessdictionary.com/definition/system.html> (data dostępu: 12.05.2012).

⁵ <http://www.physicalgeography.net/fundamentals/4b.html> (data dostępu: 13.05.2012).

⁶ P. Urbaniak, *Samoregulacyjne mechanizmy w europejskich systemach medialnych*, „Zeszyty Prasoznawcze”, 2011, nr 3, s. 205-206.

ciągłego informowania społeczeństwa o najnowszych wydarzeniach oraz do ich interpretowania, a także wszystkich ich publicznych, prawnych i organizacyjnych okoliczności. System medialny funkcjonuje w systemie politycznym kraju, jest jego elementem i posiada cechy charakterystyczne [właściwe] dla każdego kraju. Termin ten oznacza także związki pomiędzy środkami masowego przekazu a innymi instytucjami publicznymi, które mają wpływ na proces przekazu informacji oraz na relacje wewnątrz systemu. System medialny jest zależny od warunków społeczno-ekonomicznych, funkcjonowania mediów, systemu wartości, gwarancji wolności mediów, warunków politycznych, regulacji funkcjonowania organizacji i instytucji medialnych, a także od poziomu edukacji i rozwoju technologicznego. [elementy te – P. K.] mogą być analizowane na dwóch poziomach: od strony oferty programowej i od strony sposobu, w jaki fakty są przedstawiane⁷.

„Bezpieczeństwo” jest odpowiednikiem łacińskiego słowa *securitas*; *se* – bez oraz *cura* – troska. W dosłownym tłumaczeniu oznacza więc „bez troski”, „bez zmartwień”⁸.

Jak pisze Zdzisław Nowakowski, pojęcie „bezpieczeństwo narodowe” po raz pierwszy pojawiło się w 1943 roku w jednej z książek amerykańskiego intelektualisty Waltera Lippmanna⁹. Sam Sarkesian zdefiniował w dziele *U. S. National Security: Policy Makers, Processes, and Politics*, bezpieczeństwo narodowe jako: utrzymujące się przekonanie większości obywateli, że naród posiada wystarczające zdolności wojskowe i efektywną politykę, by powstrzymać jego przeciwników przed skutecznym użyciem siły, uniemożliwiającej narodowi realizację jego interesów narodowych¹⁰.

Z kolei Jan Ostojki prezentuje szeroką refleksję na temat bezpieczeństwa narodowego, wskazując na jego militarne i niemilitarne aspekty: pojęcie bezpieczeństwa jest najczęstszym ze stosowanych pojęć w organizacji i funkcjonowaniu społeczeństwa oraz w nauce. Bezpieczeństwo narodowe to stan niezagrożonego spokoju. To potrzeba istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, tożsamości, niezależności, ochrony poziomu i jakości życia. Było

---

⁷ Por. W. Sończyk, *Media system: scope – structure – definition*, „Studia Medioznawcze”, 2009, nr 3, s. 15.

⁸ T. Guz, *Filozoficzne aspekty problematyki bezpieczeństwa człowieka*, [w:] *Społeczno-moralna potrzeba bezpieczeństwa i porządku publicznego*, red. J. Świtka, M. Kuć, G. Gozdór, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2007, s. 56.

⁹ Por. W. Lippmann, *U. S. Foreign Policy: Shield of the Republic*. Little Brown and C.O, Boston 1943.

¹⁰ Por. S. Sarkesian, *U. S. National Security: Policy Makers, Processes and Politics*. Lynne Reiner Publishers, Boulder 1995, s. 4.

ono utożsamiane przede wszystkim z siłą wojskową według uproszczonego schematu: zagrożenie to agresja, a bezpieczeństwo to obrona militarna. Współczesne składniki bezpieczeństwa to – obok aspektów wojskowych i politycznych – czynniki gospodarcze, technologiczne, zasoby surowcowe oraz polityka w zakresie ekologii, demografii, spraw społecznych i humanitarnych. Bezpieczeństwo narodowe tworzy cały naród, chroniąc swe wartości oraz interesy narodowe, broniąc ich przed zagrożeniem militarnym i niemilitarnym, tworząc sprzyjające warunki w środowisku międzynarodowym¹¹.

Tak więc autor wymienia szereg elementów bezpieczeństwa narodowego w tym niezagrożony pokój – element, którym stereotypowo operuje się najczęściej. Ważne, że autor wymienia także pozamilitarne składniki bezpieczeństwa narodowego. Ważne jest także podkreślenie, że za bezpieczeństwo narodowe odpowiada cały naród.

Jak pisze Kjell Goldman: identyfikacja wspólnych elementów różnych koncepcji bezpieczeństwa jest użyteczna na przynajmniej trzy sposoby: po pierwsze, ułatwia zadawanie najbardziej podstawowych pytań nauk społecznych (...) Po drugie, promuje to analizę racjonalnej polityki poprzez ułatwianie porównań jednego typu polityki bezpieczeństwa z innym, i po trzecie, ułatwia komunikację naukową poprzez ustanowienie wspólnej podstawy pomiędzy ludźmi o przeciwstawnych poglądach. Być może naukowcy z różnych szkół mają więcej wspólnego niż się wydaje¹².

Według Józefa Kukułki, bezpieczeństwo narodowe to pojęcie złożone, które składa się z kilku czynników. Aby je utrzymać w znaczeniu państwowym, niezbędnym jest przetrwanie państwa, jako niezależnej jednostki politycznej. Bezpieczeństwo jest naczelną wartością, której każde państwo gotowe jest poświęcić inne wartości, gdyż nie mogą być one zachowane w sytuacji zagrożenia istnienia samego podmiotu. Kolejnymi czynnikami istotnymi dla utrzymania stanu bezpieczeństwa są integralność terytorialna oraz niezależność polityczna. Ważną cechą jest również jakość życia, szczebel rozwoju społeczno-gospodarczego, zakres praw i swobód obywatelskich, system kulturalny, stan środowiska naturalnego, możliwości i perspektywy dalszego rozwoju¹³.

¹¹ Por. J. Ostojski, *Bezpieczeństwo narodowe*, „Konspekt”, 2007, nr 2, s. 1.

¹² Por. K. Goldmann, *Im Westen Nichts Neues: Seven International Relations Journals in 1972 and 1992*. „European Journal of International Relations”, 1995, nr 1, s. 245–258.

¹³ Por. J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależność i sprzeczność interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1982, nr 7.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego definiuje bezpieczeństwo jako: stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, tak zewnętrznymi jak i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa¹⁴.

Co wydaje się istotne w powyższej definicji to fakt, że bezpieczeństwo ujmowane jest statycznie – jako stan, a nie dynamicznie, jako proces.

Ryszard Jakubczak twierdzi, że: zapewnienie trwałego bezpieczeństwa życia każdej osoby, społeczności lokalnych i całego narodu jest największą potrzebą i wartością ludzką, stanowiąc zarazem fundamentalny cel państwa jako najwyższej formy organizacji życia narodowego¹⁵.

Reasumując bezpieczeństwo narodowe oznacza przetrwanie i rozwój społeczeństw. Odpowiada za nie zarówno państwo, jak i wszyscy obywatele.

Rozważając relacje pomiędzy systemem medialnym a bezpieczeństwem narodowym należy odwołać się do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polski¹⁶.

Według Davida Baldvina: koncept bezpieczeństwa narodowego tradycyjnie opisywał polityczną niezależność i integralność terytorialną jako wartości, które należy chronić; czasami jednak dodaje się [do tego pojęcia inne wartości – P. K.]¹⁷.

Aby przeanalizować relacje pomiędzy systemem medialnym a bezpieczeństwem narodowym warto rozpatrzyć cele i priorytety polskiej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego.

Jeden z celów strategii określony jest jako: „Promocja polskiej gospodarki i wspieranie polskich przedsiębiorców oraz budowa prestiżu polski w otoczeniu międzynarodowym”. Tu bardzo wiele zależy od struktury własności mediów w Polsce. Media zagraniczne nie muszą być zainteresowane promocją Polski a nawet – partycypując w promocji innych krajów – mogą być zainteresowane niepowodzeniem tego typu promocji.

---

¹⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 169.

¹⁵ Por. R. Jakubczak, *Obrona terytorialna III RP, strategia, sztuka operacyjna, taktyka. Militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia*, Agencja Wydawnicza Mostowski, Warszawa 2004, s. 51.

¹⁶ http://www.bbn.gov.pl/dokumenty/SBN_RP.pdf - wszystkie opisane fragmenty strategii bezpieczeństwa RP pochodzą z tego adresu www (data dostępu 12.06.2012).

¹⁷ Por. D. A. Baldwin, *The Concept Of Security*, “Review Of International Studies”, 1997, nr 23, s. 5-26.

Podobnie ma się sprawa gdy elementem bezpieczeństwa narodowego jest stabilność i przejrzystość budżetu narodowego.

Stabilność ta zależna jest od tego czy kryzys finansów publicznych, bessa na giełdach, bankructwa dużych firm, recesja inflacja lub deflacja będą zgodnie z efektem kuli śniegowej, wzrastały czy też szybko wygasną na fali optymizmu konsumenckiego i inwestorskiego, zależy między innymi od jakości komunikowania Rzeczypospolitej ze swymi obywatelami polskimi i zagranicą. Oczywiście jakość ta będzie częściowo zależna od także struktury własności mediów, ale także od możliwości narzucenia im – w sytuacji nadzwyczajnej – przekazania ważnych dla stabilności rynku informacji.

Interesem narodowym, zdefiniowany w Strategii, jest zachowanie tożsamości narodowej. Niezwykle trudno angażować w to dzieło system medialny. Podstawowym powodem takiego stanu rzeczy jest nieostrość pojęcia tożsamość narodowa. Niemniej jednak wydaje się, że prawna i ekonomiczna możliwość wymuszenia od mediów tzw. „misji” – programów czy tekstów zapoznających konsumentów z polską kulturą. Konieczne także wydaje się dbanie o czystość polszczyzny używanej przez media.

Interesem narodowym jest zachowanie dziedzictwa narodowego. Ochrona ta musi między innymi polegać na wspomnianym już zachowaniu języka polskiego, w czym pomoże m.in. promowanie polskich nazw produktów i przedsiębiorstw. Istotnym staje się praca nad pamięcią społeczną, propagowanie dbałości o dorobek minionych pokoleń. Tu znowu należy sprawdzić na ile media mogą przyczynić się do zachowania dziedzictwa narodowego i – przede wszystkim – czy mają w tym interes czy też potrzebne są naciski władz.

Celem strategicznym również jest promowanie wizerunku wiarygodnego uczestnika stosunków międzynarodowych. Tego typu zamierzenie nie obejdzie się bez analizy systemów medialnych państw interesariuszy czy też na przykład systemu medialnego UE. Demokratycznie wybrane rządy są zależne od opinii publicznej, a ta z kolei współkształtowana jest przez media. Oznacza to, że prześledzenie interesów i zależności pomiędzy mediami w krajach, które są ważne dla Polski na arenie międzynarodowej.

Zagrożeniem dla Polski i Europy jest zorganizowany terroryzm międzynarodowy. Wymaga to działań edukacyjnych, które nie pozwolą na powstanie psychozy zamachu. Problem z systemem medialnym polega na tym, że media mają przynajmniej częściowo sprzeczne interesy z organami bezpieczeństwa, a do tego mogą być infiltrowane przez terrorystów i ich sympatyków.

Znów pojawia się problem z jednej strony narzucenia przydatnych w sytuacji kryzysowej treści mediom z drugiej strony każe rozważyć czy możliwość ograniczenia przekazów informacji w ogóle istnieje.

Ostatnim – według strategii – drugorzędnym zagrożeniem jest konflikt pełnoskalowy. Można jednak wyobrazić sobie serię wrogich przejęć mediów jako przygotowanie do konfliktu. W tej sytuacji konflikt byłby prowadzony w stanie dezorientacji społeczeństwa. Możliwy byłby także scenariusz dezorientacji społeczeństw z krajów sojusznicznych, zniechęcanie ich do prowadzenia wojny w obronie sojusznika, czy też zniechęcanie do innych form pomocy.

Należy zauważyć że w dobie rozwoju socjotechniki i teorii wywierania wpływu kwestia czy dane medium wpływa pozytywnie czy negatywnie na stan bezpieczeństwa narodowego wymaga pogłębionej analizy treści. To czy dane medium będzie skłonne do poparcia nieprzyjaciela ze względów finansowych czy własnościowych wymaga z kolei pogłębionej analizy prawno-ekonomicznej.

Podobnie wpływ państwa na media musi być zagadnieniem rozpatrywanym nie tylko przez prawników czy żołnierzy ale także m.in. psychologów i socjologów a także informatyków i medioznawców.

PODSUMOWANIE – SYSTEM MEDIALNY BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

Reasumując podstawowe funkcje systemu medialnego to: funkcja regulacyjna, funkcja integracyjna, funkcja transmisji kultury, funkcja ekonomiczna.

Funkcja regulacyjna opiera się na regulacjach prawnych dotyczących mediów – zapewnia elementarny ład w ich funkcjonowaniu. Lecz nie tylko regulacje prawne wyczerpują funkcję regulacyjną systemu medialnego. System medialny zapewnia ją także poprzez regulacje zwyczajowe – np. kodeksy etyczne mediów a także poprzez wpływ na życie społeczne państwa – media stają się pośrednikiem pomiędzy różnymi grupami społecznymi. To pośrednictwo łączy się z funkcją integracyjną systemu medialnego. System medialny integruje media na danym terenie a także integruje ich publiczności poprzez grupy dyskusyjne, fora czy fancluby. Ta integracja publiczności wiąże się także z faktem używania z reguły przez media (zwłaszcza ogólnokrajowe) języka literackiego. Czasami dzięki mediom następuje zmiana języka, jego upowszechnienie. Na przykład odrodzenie języka hebrajskiego,

który dzięki używaniu go w codziennych rozmowach, w filmach, audycjach radiowych tak dalece się zmienił, że stał się w zasadzie nowym językiem istniejącym równolegle obok starohebrajskiego było niejako zwieńczeniem konstituowania się kultury izraelskiej. Nowohebrajski coraz bardziej różni się od języka Biblii – obecne są w nim między innymi wpływy arabskie (np. przekleństwa) czy słowiańskie. Według obliczeń Ewen Szoszana 40% słów w „Słowniku Współczesnego Hebrajskiego jest wynalazkiem czasów współczesnych”¹⁸. Inne jest też przeznaczenie języka – nie jest to język święty, ale codzienny język ulicy.

Z opisaną funkcją integracyjną łączy się funkcja transmisji kultury. Polega on na przekazywaniu różnorodnych treści kulturowych zarówno z zakresu kultury wysokiej, jak i kultury niskiej.

Funkcja ekonomiczna streszcza się przede wszystkim w fakcie uczestniczenia mediów w gospodarce obszaru, w którym się one znajdują. Media zatrudniają pracowników, zaciągają i udzielają kredyty a także kupują sprzęt. Media wpływają również na życie gospodarcze kraju kształtując opinie na temat jego życia gospodarczego. Wpływ ten może manifestować się na przykład sterowaniem przez media kursem akcji przedsiębiorstw.

Media mogą sterować polityką państwa. Stereotypowo nazywa je się „czwartą władzą” pomijam – z braku miejsca – psychologiczne i socjologiczne aspekty wpływu mediów na rzeczywistość, trzeba zaznaczyć że wrogie media mogą godzić w porządek społeczny.

Adam Korczyński pisze że media są istotnym czynnikiem kreacji działań politycznych¹⁹.

Kreacja ta jest praktycznie niekontrolowana. Biuletyn NATO donosi że ponad 90% fizycznej infrastruktury Internetu jest własnością branży prywatnej²⁰.

Oczywiście można zauważyć że sektor prywatny podlega państwowej kontroli. Jest to mylna konstatacja. Dzięki łączności satelitarnej poszczególne media mogą przekazywać informacje na całym świecie. Stąd na przykład stworzenie w Katarze anglojęzycznego kanału telewizji Al. Jazerra przeznaczonego specjalnie do oddziaływania na niearabską publiczność. Oczywiście jest to kanał poza zasięgiem bezpośredniego oddziaływania państw odbior-

¹⁸ Por. E. Świdorska, *Wpływy słowiańskie we współczesnym języku hebrajskim*, „Znak” 1983, s. 424.

¹⁹ Por. A. Korczyński, *Bezpieczeństwo Wewnętrzne Rzeczypospolitej*, <http://adamkorc.w.interia.pl/wewn.pdf> (data dostępu: 12.05.2012).

²⁰ http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/cyber-defense-social-media/PL/index.htm (data dostępu: 12.05.2012).

ców takich jak np. Wielka Brytania czy Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Ma on możliwość mobilizacji mniejszości islamskiej w wyżej wymienionych krajach i jednoczesnej demobilizacji reszty opinii publicznej w przypadku konfliktu zbrojnego.

Historycznym przykładem wpływu mediów na wydarzenia polityczne była akcja Radia Wolna Europa na rzecz powrotu osób więzionych w ZSRR²¹. Należy tu zauważyć że Radiom Wolna Europa działało wbrew komunistycznemu rządowi osiągając swoje cele. Takie rozgłoszenie radiowe jak wyżej wymieniona były elementem całego systemu medialnego mediów poświęconych propagandowej walce z komunizmem. Kampania ta nie oddziaływała bezpośrednio na bezpieczeństwo komunistycznej polski ale ocaliła życie wielu repatriantom, a pośrednio przyczyniła się do osłabienia reżimu komunistycznego przez osłabienie jego propagandy.

Kanały telewizyjne i radiowe nie są jedynym elementem systemu medialnego oddziaływującym na bezpieczeństwo.

Jak pisze biuletyn NATO: jeszcze jedno pogranicze – które wykracza poza tradycyjne ramy pól bitewnych skoncentrowanych wokół państw – o kolejny poziom zwiększyło złożoność bezpieczeństwa cybernetycznego. Media społeczne zdobyły sobie bezspornie wiodącą rolę w społeczeństwie obywatelskim. Sam Facebook ma ponad 600 milionów zarejestrowanych użytkowników oraz sto miliardów kliknięć każdego dnia. Takie sieci odblokowały nową przestrzeń niekontrolowanych wzajemnych działań, w dużej mierze dzięki ich dość dużej niezależności od sektora publicznego²².

Relacje systemu medialnego i bezpieczeństwa przejawiają się także w korzystaniu z poszczególnych mediów przez wywiady państw i firm. Jak pisze Krzysztof Skudrzyk: wywiady opracowują na własny użytek szczególne zasady korzystania z poszczególnych mediów, kanałów radiowych i telewizyjnych. Dokonują analizy wiarygodności poszczególnych gazet i periodyków specjalistycznych, audycji czy też stron www, wybierając te najbardziej wiarygodne, a zarazem redagowane przez uznanych w danej dziedzinie dziennikarzy i specjalistów²³.

---

²¹ <http://www.polskieradio.pl/68/2057/Artykul/590843,Wolna-Europa-o-repatriacji-Polakow-z-ZSRR> (data dostępu 12.05.2012).

²² http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/cyber-defense-social-media/PL/index.htm (data dostępu 12.05.2012).

²³ Por. K. Skudrzyk, *Wywiad wojskowy jako narzędzie polityki bezpieczeństwa państwa*, <http://www.stosunki.pl/?q=content/wywiad-wojskowy-jako-narz%C4%99dzie-polityki-bezpiecze%C5%84stwa-pa%C5%84stwa> (data dostępu 12.05.2012).

Z drugiej strony wywiady są eksporterem informacji dla mediów. Im media mają większą swobodę wynikającą z prawa i obyczaju (przejawiającego się w akceptacji norm etycznych) tym łatwiej jest „podrzucić” informacje które dany wywiad uważa za stosowne. Jest to także tym łatwiejsze im słabsze podstawy ekonomiczne ma dane medium przez co łatwiej je skorumpować lub też usilniej poszukuje ono informacji nie sprawdzając jej.

Tak więc systemy medialne są z jednej strony pewnym konstruktem teoretycznym pozwalającym na badanie mediów, ale także faktem istnienia struktury mediów i ich otoczenia.

Poszczególne media różnią się profilem i zasięgiem, co powoduje inne zainteresowania dziennikarzy w nich zatrudnionych. Wpływa to na dialog z różnymi organizacjami i instytucjami. Wreszcie trzeba dodać, że system polityczny wpływa na politykę media relations. W przypadku systemu totalitarnego i autorytarnego redukuje ją. Postrzeganie instytucji przez media będzie w tym przypadku regulować władza. Niemniej jednak w demokracji profil rządów (prawicowy, lewicowy, liberalny) może wpływać na media.

Stąd też trudno mówić o trwałej zmianie jaką jednoznacznie spowodowały media „en masse”. Nie są one bowiem monolitem ale zbiorem systemów. Problem polega na tym, że poszczególne gazety, stacje radiowe i telewizyjne mogą być częścią systemów społeczno-ekonomicznych zagrażających bezpieczeństwu państwa. Mogą też poszczególne media – zwłaszcza w sytuacji kryzysu finansowego – padać ofiarą uzależnienia od trustów czy korporacji.

Powyższy wywód traktujący o możliwościach wpływu systemów medialnych na bezpieczeństwo narodowe można miejscami traktować jako rodzaj teorii spiskowej. Nie chodzi jednak o zasianie zbiorowej paranoi u czytelników. Chodzi o to; aby poprzez ukazanie możliwości powiązań pomiędzy mediami wzajemnie i mediami a innymi podmiotami bezpieczeństwa ukazać, jak system medialny determinuje bezpieczeństwo narodowe, zarówno pozytywnie jak i przede wszystkim negatywnie.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Baldwin D. A., *The Concept Of Security*, „Review of International Studies”, nr 23, 1997.
- [2] *Encyklopedia PWN*, PWN, Warszawa 2003.
- [3] Goban Klas T., *Media i komunikowanie masowe Teorie i analizy prasy, radia telewizji i Internetu*, PWN, Kraków 2002.

- [4] Goldmann K., *Im Westen Nichts Neues: Seven International Relations Journals in 1972 and 1992*, „European Journal of International Relations”, nr 1, 1995.
- [5] Guz T., *Filozoficzne aspekty problematyki bezpieczeństwa człowieka*, [w:] *Spoleczno-moralna potrzeba bezpieczeństwa i porządku publicznego*, red. Świtka J., Kuć M., Gozdór G., Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2007.
- [6] Jakubczak R., *Obrona terytorialna III RP, strategia, sztuka operacyjna, taktyka. Militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia*, Agencja Wydawnicza Mostowski, Warszawa 2004.
- [7] Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależność i sprzeczność interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 7, 1982.
- [8] Lippman W., *U. S. Foreign Policy: Shield of the Republic*. Little Brown and C. O., Boston 1943.
- [9] Sarkesian S., *U. S. National Security: Policy Makers, Processes, and Politics*, Lynne Reiner Publishers, Boulder 1995.
- [10] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.
- [11] Sończyk W., *Media system: scope – structure – definition*, „Studia Medioznawcze”, nr 3, 2009.
- [12] Ostojski J., *Bezpieczeństwo narodowe*, „Konspekt”, nr 2, 2007.
- [13] Świdarska E., *Wpływy słowiańskie we współczesnym języku hebrajskim*, „Znak”, 1983.
- [14] Urbaniak P., *Samoregulacyjne mechanizmy w europejskich systemach medialnych*, „Zeszyty Prasoznawcze”, nr 3, 2011.

Strony internetowe:

- [15] Korczyński A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej*, <http://adamkorcz.w.interia.pl/wewn.pdf> (data dostępu: 12.05.2012).
- [16] Skudrzyk K., *Wywiad wojskowy jako narzędzie polityki bezpieczeństwa państwa*, <http://www.stosunki.pl/?q=content/wywiad-wojskowy-jako-narz%C4%99dzie-polityki-bezpiecze%C5%84stwa-pa%C5%84stwa> (data dostępu: 12.05.2012).
- [17] <http://www.businessdictionary.com/definition/system.html> (data dostępu: 12.05.2012).
- [18] http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/cyber-defense-social-media/PL/index.htm (data dostępu: 12.05.2012).
- [19] http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/cyber-defense-social-media/PL/index.htm (data dostępu: 12.05.2012).

- [20] <http://www.physicalgeography.net/fundamentals/4b.html> 13.05.2012
[21] <http://www.polskieradio.pl/68/2057/Artykul/590843,Wolna-Europa-o-repatriacji-Polakow-z-ZSRR> (data dostępu: 12.05.2012).
[22] http://www.bbn.gov.pl/dokumenty/SBN_RP.pdf (data dostępu: 12.06.2012).

MEDIA SYSTEM AS A DETERMINANT OF THE NATIONAL SECURITY

ABSTRACT

The media influence on the national security, both internal and external, is widely known. Media are treated here as fully autonomic – independent. However, not only are the media responsible to the law, but also to the owner's supervision. Media are also under the influence of economic situation, as well as political one. Media are part of the system which may be of crucial importance and of strong influence on national security. Such system is the media system itself.

Keywords:

media system, national security.